

Preveo i priredio Hamza Halitović

Suhravardijev prijevod Ibn Sinaove "Poslanice o pticama" na perzijski jezik

UDK 1 Suhravardi Š.

Sažetak

Šejh Šihabuddin Suhraverdi jedan je od najznačajnijih mislilaca u historiji islama. Osnivač je išraki škole, koja je utjecala podjednako i na filozofske i na sufijske mislioce. Osim svojih obimnih djela u kojima se bavi peripatetičkom i išraki filozofijom, napisao je i niz kratkih poslanica koje podučavaju duhovnom putu i pozivaju na njega koristeći se jezikom alegorije i metafore. *Poslanica o pticama (Risalet el-Tajr)* Suhravardijev je prijevod s arapskog na perzijski jezik istoimene poslanice koju je napisao Ibn Sina. Glavna tema kojom se ova poslanica bavi jest oslobođenje duhovnog putnika iz zatvora ovosvjetkog postojanja i njegovo vraćanje Bogu.

Ključne riječi: Suhraverdi, Ibn Sina, *Risalet el-Tajr*, poslanice, filozofija, duhovni put, išrak.

Uvod

Šejh Šihabuddin Suhraverdi (1154–1191) jedan je od najznačajnijih i najutjecajnih mislilaca u historiji islama. Utemeljitelj je irački škole unutar islamske filozofije, a također je postojanim i ličnim učešćem u duhovnim praksama islamske gnoze osigurao da njegovo djelo bude aktuelno ne samo među krugovima koji su se bavili peripatetičkom (*maša'i*) filozofijom nego i među duhovnim pregaocima i sufijama. Njegova djela su veoma raznovrsna i specifična, neka od njih bave se isključivo peripatetičkom filozofijom (*Talvihat*, *Mukavvamat* i *Mutabarrat*), dok druga izlažu njegov pristup duhovnim i filozofskim temama (*Hikmet ul-İsrak*, *Hajakil el-Nur*, *Partav-name* i druga). Osim ovih postoji i treća kategorija njegovih djela, koja se sastoji isključivo od kratkih poslanica koje imaju inicijacijski karakter, a koje su pisane u obliku alegorija i metafora. Jedna od tih poslanica je *Risalet el-Tajr* (Poslanica o pticama), koju donosimo na sljedećim stranicama. Ustvari, riječ je o slobodnom prijevodu Ibn Sinaove poslanice s istim naslovom koju je šejh Suhraverdi preveo sa arapskog na perzijski jezik. Ova Ibn Sinaova poslanica nadahnula je i Ahmeda Gazalija da napiše djelo s istim naslovom i Feriduddina Attara da napiše svoje slavno djelo *Mantik el-Tajr* (Govor ptica). Glavna tema ove poslanice odnosi se na oslobođenje ljudske duše iz zatvora ovosvjetskog. Na samom početku, kroz nekoliko kratkih alegorija, Suhraverdi savjetuje svoje čitatelje: “Braćo u zbilji, skinite svoje kože poput zmije i hodite poput mrava da niko ne bi mogao čuti vaše korake. Budite poput škorpiona, s vašim oružjem uvijek iza vas, jer vam se šejtan iza vas približava. Ispijte otrov da biste živjeli u blagostanju i volite smrt kako biste ostali živi. Budite u stalnom letu i ne uzimajte određeno

gnijezdo za sebe, jer se sve ptice u gnijezdima svojim mogu uloviti. Ako nemaš krila kojima možeš letjeti, onda po zemlji puzi kako bi svakoga trena svoje mjesto mijenjao. Budi poput noja koji vrelo kamenje guta i poput lešinara koji tvrde kosti jede.”

Na ovaj način šejh Suhraverdi daje praktične savjete duhovnim putnicima, skidanje kože simbolizira ostavljanje vlastitoga ega, a hodanje poput mrava označava kretanje na duhovnom putu za koje niko osim onoga koji putuje ne treba da zna. Nojevo gutanje vrelog kamenja i lešinarovo jedenje kostiju simbolizira ustrajno podnošenje nedaća. Poslije ovih uvodnih savjeta šejh Suhraverdi prelazi na izlaganje glavne teme, a to je zarobljeništvo i oslobađanje ptica i njihov let ka najvećoj planini na kojoj se nalazi Kralj koji nad svime vlada. Prema ovoj alegoriji, ptica je *salik*, duhovni putnik koji na svojem putovanju mnoge nedaće podnosi da bi došao do Božije Blizine i spasio se iz zatvora ovosvjetskog postojanja. Ono što je najgore za ptice nije to što su postale zarobljene, već to što su zaboravile na svoje predašnje stanje pa svoje vrijeme provode u nemaru, zaboravljajući plavo prostranstvo nebesa i svikavajući na tjeskobu kaveza. Tek kad vide one koji su se uspjeli osloboditi, one postaju svjesne svoga nemara. Uz pomoć onih koji su uspjeli pobjeći iz uskog kaveza ovosvjetskog postojanja moguće je za duhovnog putnika da se i sam oslobodi i da zajedno s njima krene na najbolje putovanje. Dakle, ako bismo željeli sumirati poruku ove poslanice, mogli bismo kazati da se ona sastoji od sljedećeg: ovosvjetski život je zatvor za ljudsku dušu u kojoj postoji poriv da krene na duhovni put ka Najvećem Svjetlu, to putovanje čovjeka oslobađa od okova koji su ga mučili i, što je najvažnije, to oslobođenje je moguće.

Tekst poslanice

S imenom Allaha, Milostivog, Samilosnog

Gospodaru, pomози mi da je upotpunim

Prijevod jezika Istine, a to je *Poslanica o pticama*, sastavljena od vođe svijeta, znalca ovog vremena, sultana učenjaka i filozofa, šejha Šihabuddina Suhraverdija, neka je Božija milost na njemu.

Ima li među braćom nekoga ko će me poslušati da bih mu prenio dio tuge svoje, i da bi, možda, i on ponio neke od ovih nedaća u prijateljstvu i bratstvu. Ničije prijateljstvo nije čisto osim ako se ne čuva od zagađenja i nečistoće. Gdje ću pronaći tako iskrenog prijatelja? Prijateljstva, ovih dana, postala su poput robe: kad se potreba za prijateljem poveća, ljudi gaje prijateljstvo, ali kad više nemaju potrebe, onda prekinu s prijateljstvima. Izuzetak je bratstvo prijatelja koje povezuje Božija Blizina. Njihova prisnost dolazi iz nebeske blizine, oni gledaju srca jedni drugih okom zbilje, oni sastružu hrđu sumnje i nesigurnosti sa sebe. Ovu grupu može sakupiti samo Božiji namjesnik, a kad se sakupi, ona će prihvatiti ovo svjedočenje. Braćo u zbilji, čuvajte se poput ježa koji drži svoj stomak nadolje, prema zemlji, a pokrije svoja leđa (bodljama), jer, tako mi Boga, vaša unutarnjost je izložena, a vaša vanjština je skrivena! Braćo u zbilji, svucite svoje kože poput zmije i hodite poput mrava da niko ne bi mogao čuti vaše korake. Budite poput škorpiona, s vašim oružjem uvijek iza vas, jer vam se šejtan iza vas približava. Ispijte otrov da biste živjeli u blagostanju i volite smrt da biste ostali živi. Budite u stalnom letu i ne uzimajte određeno gnijezdo za sebe, jer se sve ptice u gnijezdima svojim mogu uloviti. Ako nemaš krila kojima možeš letjeti, onda po zemlji puzi kako bi svakoga trena svoje mjesto mijenjao. Budi poput noja koji vrelo kamenje guta i poput lešinara koji tvrde kosti jede. Budi kao salamander koji je uvijek usred vatre da ti sutrašnjica ne bi naštetila. Budi poput šišmiša koji danju ne izlazi da bi bio siguran od neprijatelja. Braćo u zbilji, ne treba da iznenađuje to što meleki ne čine grijeha te ako životinje i zvijeri čine skaredna djela, jer meleki nemaju osobinu pokvarenosti, a životinje nemaju sredstvo razuma. Ono što je iznenađujuće jest ono što čovjek čini, iako posjeduje svjetlost razuma, kad se potčini putenim željama i kad se strastima pokori. Tako mi moći Božijeg Perivoja, onaj ko je čvrst pri navali strasti veći je od meleka, dok je onaj što ga požuda vodi niži od životinja.

Sad se vratimo našoj temi i objasnimo naše nedaće. Znajte, braćo moja po istini, da se grupa lovaca sakupila na polju, gdje su postavili i zategli zamke, podigli su stražilo i sakrili se u plastovima sijena. Ja sam im se približavao usred jata ptica. Kad su nas lovci ugledali, takve lijepe pozive pustiše da smo se svi počeli približavati. Pogledasmo i vidjesmo lijepo, ugodno mjesto. Nije bilo razloga za zaziranje niti nas je bilo kakva sumnja držala podalje od tog polja. Krenuli smo pravo prema zamci i bili smo uhvaćeni. Pogledasmo i vidjesmo čvorove i mreže oko vratova naših i veze zamke oko naših nogu. U nadi da ćemo pobjeći od ove

nedaće, pokušasmo se odjednom svi pokrenuti, no što smo se više upinjali, veze su nas sve više stezale. Stoga se pripremismo za smrt i prepustismo se patnji. Svako od nas je postao toliko obuzet vlastitim stradanjem da za druge nije mario. A onda počesmo smišljati lukavstvo pomoću kojeg bismo se spasili, no, ostasmo tako zarobljeni toliko dugo da smo se navikli i zaboravili gdje smo prije bili. Prestasmo se boriti protiv naših okova i prepustismo se ograničenju kaveza. Jednog dana bacismo pogled iz našeg zarobljeništva i vidjesmo da je grupa naših prijatelja provukla svoja krila iz tijesnog kaveza i spremala se uzletjeti. Na njihovim nogama je još bilo ostataka veza i okova, no to ih nije spriječilo da polete. Ustvari, bili su izuzetno sretni, bez obzira na okove. Kad to vidjeh, sjetih se kakav sam bio prije i kako sam na sebe zaboravio. Zgadilo mi se sve ono na šta sam se navikao. Obuzeo me toliko sram da sam poželio umrijeti, a ako bi moji prijatelji odletjeli, želio sam da mi duša tijelo napusti. Zazivao sam ih i molio ih da mi dođu i da me upute kako da nađem olakšanje i da saosjećaju sa mnom u mojoj patnji, jer sam bio na kapiji smrti. Sjetivši se varke lovaca, oni se uplašise i udaljiše. Zaklinjao sam ih snagom našeg starog prijateljstva i druženja koje nečistoća nikad nije zaprljala. Ali, uprkos tim zakletvama, niti su se oni mogli osloboditi sumnje niti su imali u svom srcu toliko čvrstine da bi došli da me spase. Ponovo sam ih podsjetio na naš pređašnji sporazum i pokazao im svoju bespomoćnost. Tad mi se približiše i ja ih upitah kako su uspjeli pobjeći i kako podnose ostatke okova. Onda su mi pomogli na isti način na koji su se i sami izvukli, da provučem vrat i krila izvan zamke u kojoj sam se nalazio, a zatim otvoriše vrata kaveza. Kad izađoh, rekoše mi: “Iskoristi što bolje možeš ovaj svoj bijeg.” Zamolih ih da mi odstrane okov sa noge, a oni rekoše: “Da smo bili u mogućnosti da to učinimo, prvo bismo ih odstranili sa naših nogu. Niko ne traži lijeka niti pomoći od bolesnog ljekara, a ako uzmu njegov lijek, on neće imati učinka.” Onda sam odletio s njima. Rekoše mi: “Dug je put pred nama, ispunjen užasnim i strašnim postajama na kojima niko nije siguran. Zapravo, može se desiti da nam se promijeni stanje i da ponovo budemo uhvaćeni i zarobljeni u naše prijašnje stanje. Stoga moramo podnijeti nesnosnu patnju da bismo uspjeli opet pobjeći, ovaj put zauvijek, pobjeći od užasnih zamki i poslije toga se držati stalno pravog puta.” Počesmo letjeti između dva puta, dolinom koja bijaše ispunjena vodom i zelenilom. Letjeli smo brzo sve dok nismo prošli zamke. Nismo se osvrтали na pozive lovaca. Dostigosmo vrh planine i pogledasmo – pred nama je bilo još osam planina, toliko visokih da im se vrhovi nisu mogli vidjeti. Među sobom rekosmo: “Slijetanje ne dolazi u obzir, nećemo biti sigurni dok ne prođemo ove planine, jer se na svakoj od njih nalaze stvari koje bi nas htjele zadržati. Ako nam one privuku pažnju i ako nas zadrže uživanja i užici tih mjesta, nikad naš cilj nećemo ostvariti.” Podnosili smo velik umor sve dok nismo prešli preko šest planina i stigli do sedme. “Vrijeme je za odmor”, rekoše neki. “Ne možemo više letjeti. Naši dušmani i progonitelji su daleko iza nas, a pred nama je dug put. Sat odmora će nam pomoći da dostignemo naš cilj. Ako budemo prošli još malo patnje, mi ćemo nastradati.” Stoga smo sletjeli na tu planinu, tu vidjesmo ukrašene bašče s lijepim građevinama, paviljone s redovima drveća koje daje ukusne plodove, te izvore svježih vode. Sve je bilo tako lijepo da je očaralo oči i otrgnulo um od tijela. Pjesme ptica su bile takve da u životu nismo čuli ništa slično, a zrak je bio ispunjen mirisima koji nikad prije nisu dotakli nozdrve. Jeli smo plodove, pili čistu vodu i smjestili se tu kao da ćemo ostati zauvijek, ali baš tad se začuo glas koji reče da se moramo

pripremiti za odlazak, jer nema sigurnosti bez predostrožnosti niti tvrđave jače od sumnje. Dalje odlaganje značilo bi traćenje našeg života dok su nam neprijatelji za petama i dok nas nemilosrdno progone. Onda krenusmo ka osmoj planini; bila je toliko visoka da je njezin vrh doticao nebesa. Kako smo se približavali, mogli smo čuti pjesme ptica. Bile su tako melodične da smo usporili naš let i očarani se počeli spuštati. Vidjesmo svakakve stvari dobre, vidjesmo oblike tako lijepe da ne možeš oči od njih otrgnuti. Sletjeli smo. Stanovnici toga mjesta bili su tako dobri i gostoprимljivi prema nama da je to nemoguće opisati. Kad nas je upravnik te oblasti ugostio, njemu se otvorismo i izvijestismo ga o našoj patnji. Kazasmo mu o svemu što nam se dogodilo. To ga je veoma pogodilo i otkrilo stanje njegovog iskrenog saosjećanja prema nama. Onda je rekao: "Postoji grad na vrhu ove planine u kojem živi Kralj. On će rasteretiti svakoga ko je doživio nepravdu ako ode Njemu i potpuno mu povjeri sve svoje pouzdanje. Šta god da kažem o Njemu, neće biti dovoljno da Njega opiše." Osjetismo olakšanje od ovih riječi i slijedeći njegove upute krenusmo ka kraljevskoj palači. Putovali smo sve dok nismo sletjeli u grad kraljevskoga dvora. On je obavijestio izviđače te zemlje o našem dolasku, te je izdata naredba da se pridošlice isprate u Njegovo prisustvo, stoga su nas povelili. Vidjesmo paviljon i dvorište tako široko da ga ne mogasmo obuhvatiti pogledom. Dok prolazismo, zastor se diže i drugo dvorište se pokazalo, mnogo ljepše i prostranije tako da je prvo izgledalo malo u poređenju s njim. Onda dođosmo do odaje i stupismo u nju, svjetlo Kraljeve Ljepote se moglo uočiti izdaleka. U toj blistavosti oči nam bijahu zaslijepjene, glave nam se zavrtješe i izgubismo svijest. On nas je nježno osvijestio i olakšao nam da bismo mogli govoriti. Kazasmo mu o našim nevoljama i teškoćama i ispričasmo našu priču. Zatražismo od Njega da odstrani ostatke okova sa naših nogu kako bismo mogli služiti na Njegovom dvoru, a On odgovori: "Oni koji su na vas stavili okove, oni će ih odstraniti. Poslat ću glasnika zajedno s vama da ih natjera da skinu vaše okove." Dvorjani uzviknuše da se moramo vratiti i tako ostavismo Kralja i još smo na putu s Njegovim glasnikom. Neki moji prijatelji zatražiše da opišem Ljepotu i Svjetlost Kralja. Iako mu taj opis ne može biti priličan, ipak zamisli Ljepotu koju ružnoća ne može dotaći i savršenstvo kojem se nesavršenstvo ne može približiti, u tome ćeš naći odgovor, s obzirom na to da sva ljepota pripada Njemu u stvarnosti. On je nekad ljepota svakoga lica, a nekad darežljivost svake ruke. Ko god Njemu služi, vječnu sreću nalazi, a ko god se od Njega okrene, *tako izgubi i ovaj i onaj svijet*. (Kur'an, 22: 11) Mnogi prijatelji, kad su čuli za ovu priču, rekoše: "Mislimo da te neka vila omađijala ili da te neki džin zaposjeo. Za Boga miloga, nikad nigdje nisi letio, tvoj um je taj koji je odletio. Niko te nikad nije lovio osim svijesti tvoje. Kako može čovjek letjeti? Kako može ptica pričati? Čini da ti stradaš od previše žute žuči u svom organizmu ili ti se mozak sasušio. Moraš popiti lijek, otići u banju i polivati vruću vodu po svojoj glavi, onda poslije pranja jesti lahku hranu i izbjegavati da ostaneš budan dugo. Također, nemoj mnogo misliti. Prije ovoga smo uvijek o tebi mislili da si razumna osoba i, Bog nam je svjedok, jako nas boli ovaj pravac u kojem si krenuo i ovaj poremećaj koji te je snašao."

Mnogo toga su oni govorili, ali mi smo veoma malo od svega toga prihvatili. Najgore riječi su one koje su protraćene i prođu a da ne ostave nikakva traga. Moja nada je u Boga i svako ko se ne obazire na ono što sam rekao neznalica je. *A saznat će oni koji čine nepravdu, kojem povratistu se vraćaju!* (Kur'an, 26: 227)

Abstract

Suhrawardi's translation of Ibn Sina's "Epistle of the Bird" into Persian language

Introductory remarks and translation: Hamza Halitović

Shaykh Shihab al-Din Suhrawardi is one of the most significant thinkers and philosophers in the history of Islam. He is the founder of the school of illuminationism which influenced philosophical and Sufi thinkers alike. In addition to his extensive works in which he discusses peripatetic and illuminist philosophy, he also wrote a series of short epistles, which educate readers and invite them to a spiritual journey by using a language of allegories and metaphors.

The Epistle of the Birds (*Risala al-Tayr*) is Suhrawardi's translation from Arabic into Persian language of an epistle with the same name written by Ibn Sina. The main topic discussed in this epistle is the liberation of a spiritual traveler from the prison of this world's existence and his return to God.

Keywords: Suhrawardi, Ibn Sina, *Risala al-Tayr*, Epistles, Philosophy, spiritual journey, Illumination.